

нормативно-обов'язковий характер моральних вимог: це те, до чого нас зобов'язує наша природа [1, с. 55]. Таким чином, ні в одному із вказаних визначень не вказується узагальненого поняття моралі.

Т. Гоббс виводить всю мораль з егоїзму, тобто з природного прагнення людей до відособленості і відчуженості. „Війна всіх проти всіх” – це той початковий етичний факт з якого розвивається право і мораль. Людина стає суспільною істотою за потребою. Тільки страх людей один перед одним примушує їх відмовлятися від природної схильності до насильства та поневолення і встановлювати норми співжиття у вигляді моралі [9, с. 158].

В той же час Жан-Жак Руссо основою моралі вважав природне прагнення людини до свободи і щастя, прихильність і співчуття. Мораль же відображає відносини людей, які виникли в результаті суспільного договору [10, с. 13].

У період класичної німецької філософії, особливої уваги заслуговує моральна філософія Іммануїла Канта, яка знаменує собою перехід від опису, пояснення моралі, до її теоретичного аналізу як особливого, специфічного явища. І. Кант в своїх філософських працях, ставлячи проблему моральності (і її існування взагалі, визначення та виявлення її специфічних рис), оперує двома поняттями – мораль та моральність – в рівній мірі, не розмежовуючи їх і навіть не ставлячи цієї проблеми. Кант розумів моральність (в рівній мірі як і мораль) як повинність, звернену до людини, а не від природи закладений в ній потяг або почуття. Тобто сутність моралі за І. Кантом полягає не в самих переконаннях людини, які виявляються в процесі спілкування її з іншими людьми і в житті суспільства, а як щось дане, щось вище, приписане кожному індивіду в процесі історичного розвитку суспільства. „Мораль не зводиться до „внутрішньої механіки” душевних імпульсів і переживань людини, а має нормативний характер, тобто примушує людину до чітко визначених дій і втілює потяги до таких дій по їх змісту, а не за психологічним виглядом, емоційним забарвленням, душевним настроєм” [11, с. 307].

Заслугою І. Канта була і його вказівка на принципову загальність моральних вимог, а це і відрізняє моральність від багатьох інших близьких їй соціальних норм (звичаїв, традицій).

Таким чином, з'являється нове розуміння моралі: вона вже носить нормативний характер, тобто, це норми поведінки людини в процесі спілкування між людьми в суспільстві та їх співжиття. Саме І. Кант одним із перших наголосив на нормативності моралі як такої і дав поштовх для розвитку етичної думки в цьому руслі.

Г. Гегель під мораллю розумів суб'єктивний аспект вчинків, а під моральністю – самі вчинки, їх об'єктивну сутність. Мораллю він називав те, якими бачить вчинки людина в її суб'єктивних оцінках, переживаннях вини, а моральністю – те, чим насправді є вчинки особистості в житті сім'ї, держави, народу [12, с. 105].

Висновки. Виходячи з поглядів філософів, правознавців, починаючи з періоду античності, нами був зроблений висновок, що термін мораль у більшості випадків категорія всезагальна, об'єктивна, суспільна, що використовувався для позначення загальнолюдських, суспільних цінностей та формувався у суспільстві, а не конкретним індивідом.

Моральність виникла на ґрунті пануючої суспільної моралі і являла собою вищий індивідуальний рівень, коли кожна особа, індивід аналізуючи та переосмислюючи ті загально визнані цінності, встановлює для себе свої ідеали належного, займає позицію схвалення чи протесту таких цінностей.

Таким чином, об'єктом кримінально-правової охорони повинна би виступати саме мораль.

Література:

1. Дробницький О.Г. Понятие морали: Историко-критический очерк. – М., Наука, 1974. – 388 с.
2. Материалисты Древней Греции. Собр. текстов Демокрита, Гераклита и Эпикура (пер. с древнегреч. А. Маковельско-го, С. Соболевского, М. Дынника). – М., Политиздат, 1955. – 238 с.
3. Чанышев А.Н. Курс лекций по древней философии: Учеб. пособие для филос. фак. и отделений ун-тов. – М., Высш. школа, 1981. – 374 с.
4. Гусейнов А.А., Иррилитц Г. Краткая история этики. – М., Мысль, 1987. – 589 с.
5. Аристотель. Этика (к Никомаху), Этика Аристотеля. – СПб., 1908., С. 84-85.
6. Майоров Г.Г. Формирование средневековой философии (латинская патристика). – М., Мысль, 1979. – 433 с.
7. Соколов В.В. Средневековая философия: Учеб. пособи для филос. фак. и отделений ун-тов. – М., Высш. школа, 1979. – С. 448 с.
8. Антология мировой философии. В 4-х томах. Т. 1. Философия древности и средневековья. Ред. коллегия: В.В. Соколов (ред.-составитель первого тома и авт. вступит. статьи) и др. – М., Мысль, 1969. – 936 с.
9. Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона: в 86 т. Т. 6. СПб., 1891. – 478 с.
10. Лосис Л.Н. Основы этики и эстетики. Учебное пособия., Лосис Л.Н. – М., МГНУ, 2004 – 66 с.
11. Кант И. Основы метафизики нравственности; Критика практического разума; Метафизика нравов. – СПб., Наука, 1995. – 528 с.
12. Гегель Г. Философия права., Г. Гегель. – М., Мысль, 1990. – 524 с.

УДК 343.272 (477)

КОНФІСКАЦІЯ МАЙНА ЯК ВИД ПОКАРАННЯ / CONFISCATION OF PROPERTY AS A TYPE OF PUNISHMENT

Ющик О.І., канд. юрид. наук, доцент кафедри кримінального права і криміналістики юридичного факультету
Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича, Україна

Учасник конференції

Стаття присвячена кримінально-правовій характеристиці конфіскації майна, як виду додаткового покарання передбаченого в Кримінальному кодексі України. Визначено, що конфіскація майна – це примусове безоплатне вилучення у власність держави всього або частини майна, яке є у власності засудженого. Проаналізовано основні характерні ознаки конфіскації майна та особливості його застосування.

Ключові слова: конфіскація майна, додаткове покарання, кримінальне право, Кримінальний кодекс України, право власності, перелік майна, що не підлягає конфіскації.

The complex of theoretical and practical problems concerning regulation and realization of punishment as property confiscation according to national criminal legislation is analyzed in the article.

The purpose of the study is to analyze, based on the analysis of the provisions of criminal law, the legal framework, judicial practice, which regulate the confiscation of property to define the concept, content, characteristics, purpose of the use of this type of punishment.

The punishment of confiscation consists in forceful seizure of all, or a part, property of a convicted person without compensation in favor of the State. Where a part of property is to be forfeited, a court shall specify which part is to be forfeited or name the things to be forfeited.

Confiscation of property shall be imposed for grave and special grave offenses with mercenary motives and shall only be applied in cases specifically provided for in the Special Part of this Code.

The list of property exempt from forfeiture shall be determined by the law of Ukraine.

The article focuses on the analysis of existing approaches to the Expediency of Existence and social legal conditionality of such a form of criminal penalty as confiscation of property.

The peculiarity of this type is that it is intended only in cases specifically foreseen in the special part of the Criminal Code of Ukraine. It is recommended that the courts pay attention to the confiscation of property as a compulsory or optional additional punishment. The court should discuss the issue of the use of an optional form of punishment and, in case of a positive decision, motivate its decision.

Confiscation of property as a form of additional punishment has a number of shortcomings and needs improvement. But there are many arguments in favor of its application: it is an effective means of combating crime, especially mercenary-violent; has a preventive function of mercenary crimes, promotes the individualization of punishment.

Keywords: *confiscation of property, additional punishments, criminal legislation, Criminal Code of Ukraine, punishment, right of property, list of property not subject to confiscation.*

Постановка проблеми. В кримінальному законодавстві України в якості додаткового покарання передбачено конфіскацію майна. Даний вид покарання є одним із найдавніших, але за часи його існування зазнавав змін та трансформації залежно від історичних періодів. Навколо цього інституту протягом останніх десятиліть піднімаються питання про доцільність та ефективність його в сучасному суспільстві та на міжнародній арені. Тому виникає необхідність його дослідження, виявлення проблем застосування на практиці, чи є він ефективним в сьогоденнішому суспільстві і виконує відновлювальну, превентивну функцію покарання, але звичайно слід не забувати про дотримання прав і свобод засудженого до якого, він застосовується.

Мета дослідження. Мета дослідження полягає у тому, щоб на підставі аналізу положень кримінального права України, нормативно-правової бази, судової практики, що регламентують конфіскацію майна визначити поняття, зміст, ознаки, мету та особливості застосування даного виду покарання. А також провести аналіз кримінально-правової норми, що передбачає конфіскацію майна і визначити ефективність та доцільність існування даного виду покарання.

Стан досліджень. Інститут конфіскації майна ставав предметом досліджень багатьох вчених в галузі кримінального і кримінально-виконавчого права. Серед українських криміналістів, які розглядали у своїх дослідженнях поняття, зміст та особливості застосування конфіскації майна можна вказати: С.Я. Бурду, П.Д. Біленчука, В.К. Грищука, Н.О. Гуторову, Б.О. Кирися, Ф.М. Марчука, Я.І. Соловій, Г.М. Собко, П.Л. Фріса, О. Шаповалову.

Виклад основного матеріалу дослідження. Покарання, які законодавчо закріплені в Кримінальному кодексі України крім загальних рис, містять особливі, притаманні лише їм ознаки. До загальних слід віднести такі ознаки, як примусовість, призначення і застосування лише на підставі вироку суду, а також містять певні обмеження майнового або особистого характеру. Всі покарання, які передбачені кримінальним законодавством поділяють на основні, додаткові, а також такі, що можуть бути як основні, так і додаткові. Кримінальний кодекс України передбачає два види додаткових покарань – це конфіскація майна і позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу. Спільним для них є те, що вони в системі покарань виступають додатковими покараннями, а саме самостійно не можуть призначатись, лише на додаток до основного покарання.

Конфіскація майна передбачена в ст. 59 Кримінального кодексу України [1, с. 25] є додатковим покаранням, яке застосовується від імені держави за вироком суду до особи, визнаної винною у вчиненні злочину. Змістом цього виду покарання виступає примусове безоплатне вилучення у власність держави майна, яке належить засудженому на праві власності.

Особливістю даного виду є те, що воно призначається лише у випадках, спеціально передбачених в Особливій частині Кримінального кодексу України. Судам рекомендується звертати увагу в якості обов'язкового чи факультативного додаткового покарання виступає конфіскація майна. Суд має обговорити питання про застосування факультативного виду покарання і в разі позитивного вирішення питання мотивувати своє рішення [2, с. 261].

Наступною характерною ознакою передбачено, що конфіскація майна встановлюється за тяжкі та особливо тяжкі корисливі злочини, а також за злочини проти основ національної безпеки України та громадської безпеки. Як бачимо, даний вид майнового покарання може застосовуватись не лише за корисливі злочини, а і злочини, які пов'язані із заподіянням шкоди державі і суспільству. Застосування конфіскації майна не залежить від характеру та ступеня тяжкості вчиненого злочину, а визначається вартістю майна, що належить засудженому на праві власності.

На думку Гуторової та О. Шаповалової чим більше майна має засуджений, тим більша сума матеріальних збитків, які будуть йому заподіяні в результаті виконання цього покарання. З другого боку, каральний вплив конфіскації повністю нівелюється для засуджених, які не мають майна, що підлягає конфіскації. [3, с. 58] Можна погодитись із цією думкою, що на осіб, які не мають приватної власності не буде здійснюватись каральний вплив із майновим обмеженням, а в свою чергу не посилюється кримінальна відповідальність за злочини корисливого характеру.

Майно, яке конфіскується може бути все, яке є у власності засудженого або його частина. Суд повинен ретельно підходити до вирішення при призначенні покарання у виді конфіскації майна (повної або часткової). У вироку вказується майно, яке конфіскується (зазначаються всі можливі характеристики рухомого майна, адреси нерухомого майна). На підставі ст. 49 Кримінально-виконавчого кодексу України визначено, що підлягає конфіскації майно, що є у власності засудженого, в тому числі його частка у спільній власності, статутному фонді суб'єктів господарської діяльності, гроші, цінні папери та інші цінності, включаючи, ті що знаходяться на рахунках і на вкладах чи на зберіганні у фінансових установах, а також майно передане засудженим у довірче управління. [4, ст. 49]

Конституцією України (ст. 41) гарантовано право приватної власності кожної людини. А саме, кожен має право володіти, користуватися, розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності. Лише зазначається, що конфіскація майна може бути застосована виключно за рішенням суду у випадках, обсязі та порядку, встановлених законом. [5, с. 14] Якщо аналізувати дану норму, то випливає, що конфіскація майна як вид покарання повинна

бути спрямована на позбавлення приватної власності особи, яка порушила своїми злочинними діяннями право іншої особи на приватну власність. В деяких випадках виникає питання, чому ж законодавець призначає покарання у вигляді конфіскації майна за злочини, які не мають корисливого мотиву (наприклад, ч. 3 ст. 109 Кримінального кодексу України)? Як зазначає Г.М. Собко аналіз історії розвитку кримінального покарання у виді конфіскації майна акцентував увагу на тому, що найчастіше це покарання, яке по своїй суті полягало в повному (іноді частковому) позбавленні особи права на власність, а отже засобів існування, використовувалося як соціально-політичний засіб боротьби з тими чи іншими противниками влади, а також засіб отримання владою додаткових грошей та майна у випадку її економічної слабкості. [6, с. 12] Тому і сьогодні залишається санкція у виді конфіскації майна за злочини проти основ національної безпеки України і громадської безпеки.

Довгий період часу суди керувалися Додатком до Кримінального кодексу України про Перелік майна, що не підлягає конфіскації (1984 року). Відповідно до сучасних умов і розвитку суспільства, вказаний Додаток був застарілим і потребував змін та доповнень. В 2016 році він втратив чинність на підставі Закону України «Про виконавче провадження». Відповідно, до цього Закону встановлюється оновлений перелік майна (необхідний для проживання), що відповідає сучасному стану суспільства, на яке не може бути звернено стягнення за виконавчими документами. [7]

Суб'єктом застосування конфіскації майна є особи, які досягли 18 річного віку. Такий висновок випливає із аналізу ч. 2 статті 98 Кримінального кодексу України, яка вичерпно визначає перелік додаткових покарань, які можуть застосовуватись до неповнолітніх, а саме штраф та позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю. Тому дане покарання може застосовуватись лише до особи, якій виповнилось 18 років на момент вчинення злочину.

Дискусійним питання є доцільність конфіскації майна в кримінальному законодавстві України і чи виконує вона основні функції покарання. Як вважають Я.І. Соловій та М.Я. Гуцуляк негативні сторони конфіскації майна тією чи іншою мірою властиві всім існуючим видам кримінального покарання. Але вона, безумовно, здатна відіграти роль у боротьбі із злочинністю, зокрема організованою, що має величезні грошові і майнові ресурси і піддає небаченій експлуатації законслухняне населення. Не можна не враховувати і того, що конфіскація майна є покаранням, яке певною мірою сприяє відшкодуванню матеріального збитку, заподіяного діями винного. [8, с.176]

Як відмічає Г.М. Собко, що при встановленні конфіскації в системі покарань законодавець керувався не тільки доцільністю його збереження, але й принципом справедливості. В цьому плані конфіскація злочинно набутого майна, боротьба зі злочинним збагаченням за допомогою застосування конфіскації майна слід оцінювати як справедливі. [6, с.11]

Проаналізувавши стан здійснення судочинства у 2016 році встановлено, що згідно зі статистичними даними Державної Судової Адміністрації України у 2016 р. на розгляді місцевих загальних судів по першій інстанції перебувало 943,3 тис. [815,1 тис.] матеріалів кримінального провадження та кримінальних справ, інших матеріалів, що на 15,7 % більше, ніж у 2015 р. Кількість засуджених осіб, до яких місцеві загальні суди як додаткове покарання застосували конфіскацію майна, зменшилася на 35,4 % і становила 1,4 тис. [2,2 тис.], або 1,9 % [2,3 %] від кількості осіб, засуджених за всі види злочинів. [9]

Висновок. Конфіскація майна як вид додаткового покарання має ряд недоліків і потребує удосконалення. Але і є чимало аргументів на користь її застосування: є ефективним засобом протидії злочинності, особливо корисливо-насильницької; має попереджувальну функцію корисливих злочинів, сприяє індивідуалізації покарання. Хоча в цьому році суди і менше призначали конфіскацію майна як додаткове покарання, ніж в попередньому, але це не означає, що вони взагалі відмовляються від його застосування.

Література:

1. Кримінальний кодекс України. – Київ., видавець Паливода А.В., 2017. – 212 с.
2. Бурда С.Я. Юридичний аналіз покарання у виді конфіскації майна як додаткового покарання за КК України. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2012., № 1., С. 260-268.
3. Гуророва Н., Шаповалова О. Конфіскація майна за кримінальним правом України: проблеми та перспектива., Право України. – 2010., № 9., С. 56-65.
4. Кримінально-виконавчий кодекс України. – Київ., офіційне видання «Право України», 2013. – 128 с.
5. Конституція України. – Київ., видавець Паливода А.В., 2015. – 64 с.
6. Собко Г.М. Конфіскація за кримінальним законодавством України., Автореферат на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. 12.00.08. – Київ, 2008. – 20 с.
7. Закон України «Про виконавче провадження» від 2 червня 2016 року №1404-VIII., Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T161404.html
8. Соловій Я.І., Гуцуляк М.Я. Теоретико-правова регламентація та практика застосування покарання у виді конфіскації майна., Науково-інформаційний вісник. Право. – 2015. - № 11., С. 172-180.
9. Аналіз стану здійснення судочинства у 2016 році (за даними судової статистики) [Електр. ресурс], Режим доступу: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf /7864c99c46598282c2257b4c0037c014/fc0243f91293bfec22580e400478576/\\$FILE/Аналіз%202016.doc](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf /7864c99c46598282c2257b4c0037c014/fc0243f91293bfec22580e400478576/$FILE/Аналіз%202016.doc)

ПОЛИТИЧЕСКАЯ КОМПОНЕНТА ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ / THE POLITICAL COMPONENT OF INNOVATION DEVELOPMENT

Злотникова Л.М. канд. экон. наук, доцент
Белорусский торгово-экономический университет потребительской кооперации, Беларусь

Участник конференции

Проблемы инновационного развития в современном мире приобрели в определенной степени международный характер. Цель данной статьи максимально четко сформулировать вопросы формирования сущности и политических отношений с экономическими субъектами. По многим причинам уровень инновационной экономики разных стран и отраслей не только сложно измерить, но и сопоставить. Важнейшими оценочными критериями результативности общественного производства остаются макроэкономические показатели: ВВП, темпы его роста, доходы на душу населения, структура потребления и т.д.